

Κι ο έρωτας; ρώτησα.

Αναστενάζει.

Τόσα και τόσα την έχω ρωτήσει τούτες τις μακριές νύχτες.

Έχει κουραστεί πια μ' όλα αυτά, άσπρισε, το σώμα διπλώθηκε στα δύο.

Στα χέρια φοράει ακόμα τα παρδαλά δαχτυλίδια και τα βραχιόλια απ' ασήμι και ψεύτικο χρυσάφι. Τα μαλλιά της ίσια, περιποιημένα. Όπως πάντα, έχει βάλει πούδρα.

Πάνω στο τραπεζάκι ένα ποτήρι του τσαγιού κι ένα του κονιάκ, στη μέση το μικρό μου, μαύρο μαγνητοφωνάκι.

Οι κουρτίνες είναι τραβηγμένες, έξω δεν έχει σκοτεινιάσει ακόμα.

Ο έρωτας, επαναλαμβάνει.

Ναι, λέω.

Μετά θα σταματήσουμε, έτσι;

Ναι, λέω. Κάνε μου τη χάρη. Κάτι ακόμη για τον έρωτα.

Θα είναι το τελευταίο.

Ισιώνει το κορμί, τεντώνει τους μυς. Αναστενάζει και πάλι.

Ωραία, λέει, υπήρξε. Κι εγώ πατάω το κόκκινο κουμπάκι της λήψης στο μαγνητόφωνο.

Υπήρξε μια νύχτα, θα σου τη διηγηθώ, μα θα είναι η τελευταία μας κασέτα.

Υπήρξε μια νύχτα. Δεν τα 'χω πει ποτέ ως τώρα, και θα το κάνω μία και μοναδική φορά.

Η ΑΡΧΗ ήταν εύκολη.

Ερχόμουν μέσα από ένα τούνελ· την είδα να κάθεται στο βάθος. Σα νεαρή κοπέλα πάνω σ' ένα πεζουλάκι, το ένα πόδι πάνω στο άλλο, το αριστερό το κουνούσε πάνω κάτω. Φορούσε μια φούστα πλισέ σε χρώμα ανοιχτό γκριζο. Τα μαλλιά μακριά ως το πηγούνι, πυκνά και βαριά, δίπλα της, όρθιος, ένας άντρας που τον κοίταζε κοκέτικα.

Το φως ήταν διάφανο εκείνη τη μέρα, σα να το 'χα φέρι μαζί μου απ' το ταξίδι μου, κι ένα ζεστό αεράκι μου χάιδευε ακόμη το κορμί που ήταν ισχνό, και την ψυχή μου που ήξερε πως τούτη τη στιγμή κάτι ξεκινούσε.

«Να σας συστήσω;» ρώτησε ο άντρας.

Εκείνη χαμογέλασε, «έχω ακούσει για σας».

Πράγμα που με παραξένεψε, για μένα δεν υπήρχαν και πολλά ν' ακούσει κανείς.

Αναγνώσαμε μαζί σ' ένα σχολείο κάποια κείμενα. Εκείνη για έναν άνεργο, που έφαχνε δουλειά, οποιαδήποτε δουλειά, στο Γραφείο Ευρέσεως Εργασίας, κι εγώ, αν δεν μ' απατά η μνήμη μου, για κάτι γεμάτο πάθος, για κάποια γυναίκα, που ήθελε πάντα να φεύγει. Πράγμα τελείως αντιφατικό, «πάντα» και «φυγή», αφού κανείς δεν μπορεί να φεύγει πάντα, το πολύ πολύ και στην καλύτερη περίπτωση να είναι πάντα παρών. Αργότερα το έσχισα το κείμενο εκείνο.

Ρώτησαν εκείνην πώς μπορεί να γράφει κάτι τόσο αστείο, κι εμένα γιατί κάτι τόσο σοβαρό· ανταλλάξαμε κάποιες κουβέντες, μας πρόσφεραν καναπεδάκια και

ήπιαμε τσάι στο γραφείο των καθηγητών.

Έπειτα βαδίσαμε για λίγο μαζί ως το τραμ, με διαβεβαίωσε πως έχω ταλέντο και πως το κείμενό μου της θύμιζε ένα άλλο κείμενο, κάποιας Γαλλίδας μάλλον ή κάτι τέτοιο, κάπως διαφορετικό βέβαια, μα της το θύμιζε.

Τι γράφω, τι κάνω, ήθελε το τηλέφωνό μου, μου ευχήθηκε καλή επιτυχία, και μετά πήρε, κάπως αδέξια, το τραμ 9, κι εγώ την πενιχρή ζωή μου.

Την εποχή εκείνη έμενα στο βάθος ενός μακρόστενου διαδρόμου, πίσω από ένα δωμάτιο απ' όπου διέρχονταν όλοι οι υπόλοιποι. Στους τοίχους μου κρέμονταν αφίσες, πάνω σε μια είχα κολλήσει το αντίγραφο ενός πίνακα του Ντιέγο Ριβέρα. Μια εικόνα γεμάτη ιστορία: εκτελέσεις, βασανιστήρια, σφαγές, Ινδιάνοι, Μεξικάνοι, διάσημες προσωπικότητες, σκυλιά, παιδιά και μπαλόνια. Στη μέση ο σκελετός μιας κυρίας ονόματι Καλαβέρα Κατρίνα, μ' ένα κραυγαλέο καπέλο, άσπρο φόρεμα κι έναν κροταλία γύρω στον λαιμό. Με τα κοκαλιάρικα δάχτυλά της κρατάει σφιχτά τον καλλιτέχνη, που είναι κοντός σαν παιδί, φοράει καλτσάκια με ρίγες και στην τσέπη του σακκακιού του έχει βατράχια: «Όνειρο κυριακάτικου δειλινού στο πάρκο Αλαμέδα». Όταν κάποτε βρέθηκα στο Μεξικό είχα σταθεί πολλή ώρα να κοιτάζω το πρωτότυπο. Ο Ριβέρα το είχε ζωγραφίσει στον τοίχο ενός πολύ ακριβού ξενοδοχείου, που από τότε κρατούσε τον χώρο υποδοχής του ανοιχτό για όλους.

Το σακίδιό μου εξακολουθούσε να είναι ακουμπισμένο στον τοίχο, πάνω στο πάτωμα το κρεβάτι μου, ένα στρώμα που αποτελούνταν από τρία γαλάζια χωριστά κομμάτια. Είχα μπουκλες, νοσταλγία, φόβο, έναν απόντα εραστή κι ένα πόστο σε μιαν ασφαλιστική εταιρεία. Γενική κατάσταση αμηχανίας.

Για τα δύο χρόνια που πέρασαν ώσπου να τηλεφωνήσει, δεν θυμάμαι πολλά πράγματα.

Συνέβησαν, φυσικά, διάφορα, άλλαξα σπίτι, δεν ταξίδευα πια τόσο πολύ, παράτησα τον απόντα εραστή, αγόρασα ένα μονοκόμματο στρώμα και εκτέθηκα με κάπως μεγαλύτερη τόλμη στο ρεύμα της μοναξιάς.

Όταν έφτασε η ώρα, ανέλαβα τα καθήκοντά μου.

Μου τα επέβαλε εκείνη στη μορφή ενός βιβλίου. Ήταν στο μπαλκόνι του διαμερίσματός της με θέα τους κήπους της πόλης, κι αφού είχαμε ανταλλάξει κάποιες φιλοφρονήσεις κι εγώ είχα πει μια τεράστια κούπα νεσκαφέ, ενώ τα ξεφτισμένα βούρλα μιας ψάθινης καρέκλας μού κεντούσαν τον πισινό και τα μπούτια. Εκείνη χρησιμοποιούσε πάντα την καρέκλα με την κουβέρτα.

Με ρώτησε για τον έρωτα, ήταν η πρώτη που ρώτησε. Αντί για απάντηση σήκωσα τους ώμους.

Και τότε συνέβη.

«Διαβάστε αυτό!» είπε. Έτσι όπως λέει ο γιατρός: Πάρτε αυτό. Θα σας κάνει καλό. Μια συνταγή.

Ήταν μια μετάφραση. 291 σελίδες. Χωρίς ευθυγράμμιση οι αράδες. Κακοτυπωμένο. Το εξώφυλλο ήταν από γυαλιστερό χαρτόνι με σχέδιο από κάρβουνο, δέντρα που οι κορφές τους έμοιαζαν με αναθρώσκοντα μαύρο καπνό και σχημάτιζαν ένα είδος αφίδας.

Μέσα στο βιβλίο υπήρχε μια θαμπή, κιτρινισμένη φωτογραφία της, με το κεφάλι στο προφίλ και με τον δείχτη του χεριού της να πιέζει τα ζυγωματικά του προσώπου της, κάτι που δεν έκανε ποτέ.

Ο τίτλος στο πρωτότυπο ήταν «Prezyscwam Oswiecim».

«Επέζησα του Άουσβιτς».

Πήρα το βιβλίο με αφιέρωση και το διάβασα σε μια νύχτα.

Αργότερα της τηλεφώνησα και με ρώτησε αν το τελείωσα.

Είπα, ναι.

Λοιπόν; ρώτησε.

Έκλαψα.

Βλέπετε! είπε.

Όμως μέχρι σήμερα δεν ξέρω αν βλέπω. Οπωσδήποτε όμως μου άνοιξε τα μάτια.

Στη συνέχεια μου βρήκε ένα ροζ φολκσβάγκεν-κατσαρίδα για 500 μάρκα· με σύστησε στους γιους, στις νύφες, στα εγγόνια, σε πολλούς φίλους της, προσπαθούσε αδιάκοπα να με προξενέψει, είπε σε μια πλούσια φίλη και μου έστειλε τα αποφόρια της που προορίζονταν αρχικά για φτωχούς Πολωνούς. Διάβασε όλα μου τα κείμενα, μου πρότεινε βιβλία, με καλούσε για φαγητό, για καφέ ή στο σινεμά. Γιόρταζε μαζί μου Χριστούγεννα, μου εξομολογιόταν τις ανησυχίες και τους φόβους της, που είχαν σχέση ή με την κατάσταση του κόσμου γενικότερα ή με τα ειδικά βάσανα της νύφης της, έτρωγε γνήσιο ρωσικό χαβιάρι πάνω σε φτηνή φρυγανιά και εξακολουθούσε να μου προσφέρει νεσκαφέ σε τεράστια σφαιρικά φλυτζάνια.

Εγώ της έκανα τα ψώνια της, την πήγαινα με τ' αυτοκίνητο εδώ κι εκεί, την άκουγα προσεκτικά. Δηγόταν ακατάπαυστα ιστορίες για ασυνήθιστους ανθρώπους, που έψαχναν την τύχη τους, την οποία τελικά έβρισκαν, για να την ξαναχάσουν κατά περιέργο τρόπο.

Η πίστη της στην τύχη ήταν αδιάσειστη.

Έμαθα το λεξιλόγιό της:

έκτακτος, ασυνήθιστος, έξυπνος, ωραίος, ψηλός, γοητευτικός, φανταστικός, μεγαλοφυής, μαγικός, ερωτευμένος, γενναίος.

Από ουσιαστικά:

άνθρωπος, ευτυχία, περίπτωση, χιούμορ, τραγωδία.

Μια τραγωδία.

Τη λέξη ιστορία τη συνέδεε με:

μια μεγάλη ιστορία

μια μακριά ιστορία

μια έκτακτη ιστορία

μια παράξενη ιστορία, θα γελάσεις.

Για τον εαυτό της ίσχυε:

παράλογη.

Μια φορά που ήμασταν στο σουπερμάρκετ και στο ταμείο βάζαμε τα ψώνια μας σε σακούλες, ένας γηραιός κύριος δίπλα μας έπαθε ένα είδος υστερικής κρίσης.

Αυτός δεν ήθελε, φώναζε, δείχνοντας το νούμερο πάνω στο μπράτσο της, δεν το θέλησε ποτέ του.

Κι αμέσως άρχισαν να τρέχουν τα δάκρυα πάνω στα μάγουλά του, που ήταν σαν από λαδόχαρτο, εκείνη προσπάθησε να τον ηρεμήσει με το ίδιο χέρι που τον είχε τόσο αναστατώσει, μα αυτός δεν άφησε να τον αγγίξει, παρά χτυπιόταν, ξερίζωνε τις τελευταίες γκριζες τρίχες που του είχαν απομείνει και, τέλος, σωριάστηκε κλαίγοντας πάνω στο στενό, βρώμικο διάδρομο ανάμεσα στα δυο ταμεία.

Έμεινε εκεί ξαπλωμένος και μυξοκλαίγοντας, ενώ εμείς με τις σακούλες μας εγκαταλείπαμε το μαγαζί.

Ήταν μια «παράξενη» ιστορία.

Μιαν άλλη φορά μας έπιασαν κάτι νευρικά γέλια στο σινεμά βλέποντας μια τελειώς διαλυμένη, φοβερά αναστατωμένη Σίρλεϊ Μακλέην, που αδημονούσε να αποκοιμήσει επιτέλους το μωρό της το οποίο ούρλιαζε, για να το ξαναξυπνήσει, ωστόσο, αμέσως μόλις ησύχαζε, γιατί τώρα φοβόταν πως είχε πεθάνει.

Φανταστικό, φώναξε εκείνη και γελούσε τρανταχτά, τόσο που με κόλλησε κι εμένα, ακόμα και για τη σκηνή όπου η μαμά, μιλώντας στο μαύρο κενό “darling, are you still alive?”, γυρίζει τον διακόπτη και ταρακουνάει το παιδί. Δεν μπορούσαμε να σταματήσουμε τα γέλια και, αφού κανείς γύρω μας δεν φάνηκε να δείχνει κατανόηση, αναγκαστήκαμε να εγκαταλείψουμε πρόωρα το σινεμά, ξεκαρδισμένες ακόμα βαδίζοντας στο πεζοδρόμιο, αλλά και στο αυτοκίνητο, στην επιστροφή.

Το «μωρό» ήταν φυσικά κορίτσι. Πέθανε έπειτα από καρκίνο –ξαναείδα το έργο ως το τέλος.

Ο Τζακ Νίκολσον έπαιζε τον ρόλο ενός μεθύστακα, πρώην αστροναύτη, γέρου πια, το δε «μωρό» πεθαίνοντας άφηγε πίσω του τρία παιδιά, που όλα μαζί έσφιξαν για άλλη μια φορά το χέρι της μαμάς με γενναιότητα. Ο άντρας του «μωρού» αγάπησε στο μεταξύ μίαν άλλη, που ήταν εξίσου ωραία και καλή όπως η άρρωστη, αλλά γενικά πιο υγιής και κανείς δεν μπορούσε να της κρατάει κακία γι’ αυτό.

Στη Ρώμη έμενε σε μια βίλα για καλλιτέχνες.

Συντροφιά τής κρατούσε μια σχεδόν τυφλή Γιουγκοσλάβα με το όνομα Σάιλα, που ο άντρας της μόλις είχε πεθάνει, και γι’ αυτό τρέχανε συνεχώς δάκρυα απ’ τα γυάλινα μάτια της. Της έραβε φούστες με το χέρι από ελαφρά συνθετικά υφάσματα, που τα διάλεγε με την αφή στους πάγκους της λαϊκής.

Της όφειλε ευγνωμοσύνη, έλεγε, επειδή η Σάιλα πέρασε κάποτε γι’ αυτήν κάτι λαθραία.

Τις νύχτες επιζητούσε την παρέα μας ένας ξερακιανός καλλιτέχνης με καουμπόικες μπότες, που κατασκευέ-

αζε μικρές ξύλινες κασετίνες, όπου μικροσκοπικές κούκλες κουτρουβαλούσαν σκάλες ή τις πριονίζαν επί τόπου κάποιοι μικροσκοπικοί άντρες.

Ένα ζευγάρι μάς ενημέρωνε αδιαλήπτως περί αφρικανικών σπηλαίων με καμπύλα τόξα και περί της πρωταρχικής μορφής του τρούλου. Που και που περνούσε και η διαχειρίστρια, η οποία έρρεπε προς κατάθλιψη, μαζί με τα σκυλιά της, δυο κομψά ζώα, που έσκισαν μια φορά μια γάτα στον αέρα, μπροστά στα μάτια μας.

Ήταν κι ένας Αρμένης που την κόρταρε, μόνο και μόνο επειδή υπήρξε φίλη του Ναζίμ Χικμέτ, του μεγάλου τούρκου συγγραφέα, που αυτός λάτρευε σαν ένα είδος ποιητικού εικονίσματος. Τι εικόνισμα και κουραφέξαλα, έλεγε εκείνη, και πού να 'ξερε...

Στην Πολωνία μια φορά είχε κρυφτεί, για να μην εκθέσει τον ποιητή που θα αντάμωνε, στο κουπέ ενός τρένου κάτω απ' τα καθίσματα.

Στην αποβάθρα είχε συγκεντρωθεί η επιτροπή των κομματαρχών, ο Χικμέτ στεκόταν στο παράθυρο. Με το δεξί του χέρι αποχαιρετούσε τους Πολωνούς, με το αριστερό του πίσω στην πλάτη, χαιρετούσε εκείνην. Ήταν όπως τότε με τους Γερμανούς, είπε, όταν είχε ξαπλώσει πίσω απ' τα μπαγκάζια. Μα όταν το τρένο ξεκίνησε, βγήκε απ' τον κρυψώνα της και η συνέχεια ήταν διαφορετική. Τον Χικμέτ τον είχε συναντήσει σ' ένα λιβάδι γεμάτο ολάνθιστα, οπωροφόρα δέντρα, όταν εκείνος, ακολουθώντας ένα γέλιο που ήταν το δικό της, βρέθηκε αντιμέτωπος με τον θάνατο, γιατί το πρώτο που είδε κάτω απ' τους ανθούς δεν ήταν το πρόσωπό της, αλλά το μπράτσο της με το νούμερο.

Ο Αρμένης έφερε και τους φίλους του, φάγαμε όλοι μαζί ψάρι. Εκείνη κατέβαζε τις βότκες τη μια πίσω απ' την άλλη και διηγόταν λεπτομέρειες για τον Ναζίμ: για

την τεράστια συλλογή μπιμπελό που είχε στην κατοχή του και το πάθος του για το κιτς.

Για τη γυναίκα του και τις ενέσεις της δεν είπε τίποτε, αυτά τα έμαθα αργότερα, η ίδια ήταν πεπεισμένη ότι μ' αυτές τις ενέσεις οδήγησε τον άντρα της στο θανάτο, αλλά ήταν επίσης πεπεισμένη ότι κι αυτός τις χρειαζόταν.

Τραγουδήσαμε στον δρόμο όλοι μαζί ρώσικα επαναστατικά τραγούδια όπως: «θα κουρντίσω την κιθάρα μου για γιόπτβογιοπυματς –άντε ρε γαμώ τη μάνα σου»-, στη συνέχεια όμως το τραγούδι προτιμάει να βιαστεί η Ποπόβνα, η κόρη του παπά.

Τις νύχτες άναβαν προβολείς, όλο το οικόπεδο ήταν περιφραγμένο με μάντρα και συρματόπλεγμα, πάνω στους εξωτερικούς τοίχους κάποιοι είχαν μουτζουρώσει φασιστικές αηδίες, μέσα περιπολούσε κάθε δυο ώρες ένας φρουρός, για να προφυλάξει τα τελευταία αρχαία αγάλματα από αποκεφαλισμό ή απαγωγή. Ήταν εκεί κι ένας ποιητής, που την κάλεσε μια φορά σε συζήτηση, γιατί εκείνη είχε διατελέσει στο Άουσβιτς κι εκείνος στα Ες Ες. Δεν πήγε.

Μια φορά την εγκατέλειψα. Ήθελα δικές μου περιπέτειες. Με ένα μπλε λεωφορείο μέσα από στενούς δρόμους και δρομάκια και απότομες στροφές ακολούθησα έναν ζωγράφο στο χωριό του. Έμεινε εκεί όπως ένας Γερμανός σε γερμανική εξοχή, σ' ένα δίπατο σπίτι σκαλωμένο στο βουνό, με δάσος ολόγυρα γεμάτο φίδια. Τη νύχτα χόρευαν πυγολαμπίδες μέσα απ' το δάσος, το φεγγαρόφωτο έπεφτε πάνω σε μια βελανιδιά και τα φίδια ξεπετιόνταν και σέρνονταν πάνω στο αχνιστό πέτρινο πορτραίτο του τελευταίου γερμανού Κάιζερ.

Ήταν ξύπνιος άνθρωπος, κοντός, ανθεκτικός, τραύλιζε και ζωγράφιζε μεγάλα κάδρα.